

تبیین تعلیم و تربیت اسلامی و دلالت های آن بر برنامه درسی

رسول صفرزایی^۱، حسین مومنی مهمویی^۲

^۱ دانشجوی دکتری علوم تربیتی، گرایش برنامه ریزی درسی، واحد تربت حیدریه، دانشگاه آزاداسلامی، تربت حیدریه، ایران

^۲ دانشیار برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، واحد تربت حیدریه، دانشگاه آزاداسلامی، تربت حیدریه، ایران

چکیده

تبیینی از تربیت اسلامی که تثبیت توحید حضوری- به معنای یادداری حضور حق-را رسالت نظام آموزشی معرفی کند، برای تلفیق برنامه درسی جهت توسعه نگرش آیه ای - به معنای دیدن حیثیت آیه ای موجودات - دلالت دارد. تلفیق برنامه درسی براساس مضمون مفهومی وجود به تشکیل یک فرابرنامه درسی برای تربیت منتهی می شود که با توجه به وحدت معرفت، سلسه مراتبی از مفاهیم و مضامین را از حوزه های دین، دانش، هنر و فرهنگ - قلمروهای اساسی مواجهه انسان با وجود - در برمی گیرد. علاوه براین شبکه مفهومی که حاصل از روابط طولی و عرضی مضمونها ذیل مفهوم وجود است، دست کم سه محور دیگر نیز برای تلفیق فرابرنامه درسی می توان در نظر گرفت. تلفیق ظرفیت های دانشی یادگیرندگان شامل توانمندی تحصیل دانش های مفهومی و دریافت های شهودی، تلفیق علایق نقشی شامل علایق نقش های اجتماعی و علایق مربوط به نقش وجود شناختی آنان، تلفیق انواع ارزشیابی شامل الگوهای ارزشیابی اجتماعی و خودسنجی، می توانند فرآیند تلفیق برنامه درسی برای تربیت اسلامی را سامان بخشند. الگوی فرابرنامه درسی به گونه ای است که امکان ایجاد برنامه های متنوع با درجات گوناگونی از تلفیق را برحسب توصیه های علوم تربیتی، سیاستهای اجرایی، ویژگیهای فردی یادگیرندگان، شرایط عملی، اقتضائات اهداف واسطه ای و غیره فراهم می نماید به رغم وضوح و رواج مفهوم تعلیم و تربیت اسلامی، توصیفی آشکار از ماهیت آن که شامل مبانی، عناصر اصلی، خطوط کلی، ویژگیها، دلالت ها و امتیازهای آن از دیگر انواع تعلیم و تربیت می شود، در دست نیست. تبیین ماهیت تعلیم و تربیت اسلامی براساس مدلولات وجودشناختی قرآن، با توجه به تنوع تفاسیر، مستلزم روشن شدن پایگاه فلسفی منظری است که به تفسیر آیات می پردازد. استنباط مدلولات وجودشناختی قرآن براساس فلسفه اصالت وجود صدرالماتلهین، تبیینی از تربیت اسلامی بدست می دهد که بر تذکر به حضور فراگیر و قدرتمند خداوند در جهان هستی و موقعیت ویژه انسان در محضر او متمرکز است. این معنا از تربیت اسلامی البته در گرو تکوین نگرش آیه ای به هستی براساس طرد هر گونه بیگانگی میان خدا و جهان یا استقلال جهان و انسان در برابر اوست. از این رو بنیاد تربیت اسلامی بر طرد ثنویت گرایی، عینیت گرایی، خودبنیادی، همچنین تاکید بر وحدت دانش و تذکر موقعیت ویژه انسان، استوار می گردد.

واژه های کلیدی: تعلیم، تربیت اسلامی، دلالت، برنامه درسی

مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی

دوره ۶، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۹، صفحات ۳۸-۴۷